

TARIMDA RİSK YÖNETİMİ VE TÜRKİYE'DE TARIM SİGORTALARI UYGULAMALARI

Tanfer DİNLER¹

1. GİRİŞ

Dünya çok yönlü değişimlere uğrayarak 2000'li yıllara gelmiştir. Globalleşen yerkürede insanların yeni yüzyılda "Dünya Vatandaşı" olarak sınır ötesi sorumlulukları olduğu bilinmektedir. Gelişen toplumlarda sivil toplum örgütleri desteğinde sistemler olmazsa olmaz kuralları ile yürütülmektedir. Bu kuralların başında "Her türlü gelişme her şeyden önce insan, hayvan ve çevreye zarar vermeyecek şekilde olmalıdır." kuralı uygulamaya geçirilmektedir. Bu tüm sektörler için geçerlidir.

Tarımda, bitkisel üretimin yanı sıra, çiftlik hayvanlarının üretimi ile de ele alındığında bunların alt sektörleri bile birer dev sektör oluşturmuştur.

Gelişen Dünyanın artan nüfusu ile birlikte beslenme sorununun giderek artması, yetersiz beslenmenin açlık sorunu şeklinde hızla gelişme göstermesi, sağlıklı bir tarımsal üretimin sürekliliğini her zamankinden daha da önemli hale getirmektedir.

Ancak "üstü açık bir fabrika" olan tarım; doğal, ekonomik, sosyal risklerin etkisi altındadır. Her türlü tarımsal üretim insan ve hayvan sağlığını koruyacak şekilde yürütülürken onun hızla değişen iklim ve doğa olayları karşısında sürekliliği için, özellikle Doğal Risklerden korunması gerekmektedir.

2. BİTKİSEL ÜRETİMDE RİSK YÖNETİMİ VE SİGORTA UYGULAMASI

Tarımdaki doğal, ekonomik ve sosyal riskler bir işletmedeki "mal" ve "can"ları tehdit eden, hatta yok eden faktörlerdir. Doğal riskler bunların başında gelmektedir. Bitkisel üretimde de dolu, don, yangın, kuraklık, fırtına, sel felaket haline gelebilen doğal risklerdir.

Gelişmiş ülkelerde doğa olaylarının felakete dönüşmesinin önlenmesinde yapılan tüm çalışmalar "Risk Yönetimi" adı altında bir bilim haline gelmiştir. Bu konudaki araştırma ve deneme sonuçları uygulamada son derece etkili olarak kullanılmaktadır.

Diğer sektörlerde olduğu gibi, tarımda da risk yönetiminde riskleri önlemede öncelikle "Koruma Önlemleri" alınmakta, teknik olarak önlemlerin yeterli olmadığına, "Tarım Sigortaları" uygulamaları devreye girmektedir. Tarım Sigortası tarımdaki risk ve belirsizlikler nedeni ile meydana gelecek zararı karşılayan güvence sistemidir.

1) Ziraat Yüksek Mühendisi, Tarım Sigortaları Vakfı Başkanı -İSTANBUL

Diğer ülkelerde riskleri önlemede ne gibi çalışmalar yapıldığına birkaç örnek verebiliriz. Slaytlar İsrail, Golan tepelerinde siyah ağ uygulaması sonucu don, dolu, kuş zararı ve fırtına zararı önlenmektedir. Ayrıca araştırmacıların don, dolu ve fırtınaya dayanıklı özellikte ürettikleri ağaçlar yetiştirilmektedir. İtalya'da kivi bahçeleri naylon örtülerle, Fransa'da elma bahçesi antivirüs ağlarla korunmaktadır. Dolu yağışının etkisini azaltan "Dolu ağları" İspanya'da sebze ve meyve ağaçlarının üzerine serilmektedir. Avrupa'da büyük alanlarda etkili "Dolu Fırtınalarına" karşı uluslararası işbirliği ile füze atışları yapılarak bitkisel üretimin korunması sağlanmaktadır. Bu durumda gelişen teknolojik önlemlere göre sigorta teminatı verilebilmektedir. Gelişen tarım teknolojisi ile teknik koruma önlemleri alınabildiği ölçüde sigorta prim fiyatları da ucuzlamakta bu da daha yaygın bir sigorta sistemini sağlamaktadır.

Diğer ülke uygulamalarına baktığımızda Tarımdaki Riskler ve Risk Yöntemi konularında son derece detaylı çalışmalar yapılarak; Devlet, Çiftçi Birlikleri, Sigorta Şirketlerinin işbirliğiyle doğal afetlerin tarımdaki ağır yükünün çiftçinin sırtından büyük ölçüde alındığı görülür.

Dünya genelinde gelişmiş ülkeler için söylenen "Tarımda Korumacılık Kaldırılıyor" sözü tamamen gerçek dışıdır. Gelişmiş ülkelerde Devletlerin giderek gübre, ilaç ve tohum gibi girdilere hatta ürünlere yaptığı desteği kaldırdığını, ancak bu desteklerini başka şekillerde çiftçiye ulaştırdığını görüyoruz.

Don, sel, kuraklık ve fırtına gibi doğal riskler, aynı anda çok geniş alanlarda çok büyük zararlara neden olduğu için, sigorta şirketleri bu risklere ancak Devlet katılımı ve sağlıklı bir altyapının geliştirilmesi halinde teminat verebilmektedir.

Bu ülkeler doğal afetlere karşı geliştirilen "Devlet Destekli" sigorta sisteminin çiftçiye getirdiği prim yükünün veya hasarların devlet sübvansede edilmesi ile çiftçinin teknik olarak hiçbir şekilde önleyemeyeceği ve ürünün tamamını kaybedeceği risklere karşı onu destekleyerek üretimin devamını ve çiftçinin refahını sağlamaktadırlar.

Dünya kadar bu sistemi en iyi uygulayan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olması Devletin çiftçinin sigorta primi desteklemesi "Amerikanın Kaynaklarının bolluğu" olarak anılırken bugün Avrupa'da İspanya, İtalya, Avusturya, Fransa gibi ülkeler çiftçilerinin bitkisel üretimlerini etkileyen çok yönlü doğal risklerini devlet desteğinde sigorta etmektedirler.

Bitkisel ürün sigortalarında esas kural öncelikle Dolu Sigortalarının gelişme ve yaygınlaşmasıdır. Elde edilen veriler ışığında diğer risklere de daha sonra teminat verilmektedir. Bu bütün ülkelerde genellikle bu şekilde olmuştur.

ABD'de Dolu Sigortaları yaygınlaştırılmış ve çiftçi 1998 yılında 600 milyon dolar dolu sigortası primi ödemiştir. Dolu hasarları sonucu, çiftçiye aynı yıl 480 milyon dolar hasar tazminatı ödenmiştir.

Dolunun dışındaki don, kuraklık, fırtına, yangın, sel gibi risklerin birlikte verildiği sigorta (çok yönlü riskler için sigorta) teminatı için ise Amerikan çiftçisi 1,5 milyar dolar prim ödemiş, 1,8 milyar dolar hasar tazminatı almıştır.

Bu uygulamalarda; çiftçinin bitkisel üretiminin doğal afetler sonucu tamamının kaybedilmesi halinde, üretim için verilen her türlü devlet desteğinin de yok olacağı gerçeği ile, devlet tarafından desteklenmektedir. Devletin risk ortak olduğunu gören çiftçinin bir yandan Devlete güvenci artmakta, sigorta yaygınlaşmakta, üretim çok yönlü güvence altına alınmaktadır. Sonuçta, yaygınlaşan sigorta giderek çiftçinin çok ucuza büyük ve çok geniş kapsamlı bir güvence şemsiyesi altında üretimin sürekliliği sağlamaktadır.

Türkiye’de, Doğal afetler karşısında çiftçinin riskinin üstlenmesi amacı ile 5254 sayılı “Muhtaç çiftçilere ödünç tohumluk verilmesi” hakkındaki yasa ile 2090 sayılı “Tabii afetlerden zarar görecekt çiftçilere yapılacak yardım” hakkındaki yasanın öngördüğü şeklindeki yardımların yapılamadığı, yetersiz kaldığı bilinmektedir. Ayrıca “Ayağı üzerinde duran, üretken ve ürettiğinin karşılığını alan belirli oranlarda Devletende destek gören” çiftçi tipinin oluşmasını engelleyen, çiftçiyi ekonomik olarak sürekli devletten karşılıksız yardım beklentisi içine sokmaya bağımlı kılan bir uygulama olduğu da bilinmektedir.

Gelişmiş ülke örneklerinde risk yönetimlerinde etkili olan Devlet, Çiftçi Birlikleri ve Sigorta Şirketlerinin yurdumuzda konu ile ilgilenmesine baktığımızda; Devlet adına tarımsal faaliyetleri yürüten, idare, koordine ve kontrol eden Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının uzun yıllar bu yasaları uygulamanın dışında başkaca bir çözüm aramadığı, Tarımsal üretimdeki her türlü teknik bilgi ve desteği çiftçiyeye verdiği ancak risk yönetimi ve Tarım Sigortaları konusunda son yıllara kadar bir çalışma yapmadığı bilinmektedir. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde teknik elemanların bu konudaki eğitimlerine başlanmıştır.

Yine diğer ülke örneklerinde, çiftçi birliklerinin Devletin yanısıra, risk yönetimleri konusunda çalıştığı, hatta Tarım Sigortaları Şirketleri kurarak ayrıca çiftçiyeye hizmet verdiği gözlenirken bizde konu son derece zayıf kalmış çiftçiler riskleri ve önlenmesi konusunda ne kendi kuruluşları ne de bakanlık tarafından bilgilendirilmemişlerdir.

Bitkisel ürünlerin sigortalanması konusunda Tarım Sigortaları uygulamaları diğer tüm ülkelerde olduğu gibi bizde de Dolu Sigortaları ile başlamıştır. Aradan 43 yıl geçmesine rağmen, bugün 62 Sigorta Şirketinin sadece 12’si bu branşta sigorta yapmakta, açık alanda ve örtüaltındaki ürünleri için Dolu ve dona ek olarak yangın sigortaları yapılmaktadır.

Ülkemizdeki tarım alanlarının hemen her tarafının dolu yağışından etkilenmediği ve çok büyük hasarlar meydana geldiği bilinmesine rağmen mevcut dolu sigortası yapan sigorta şirketleri de bu potansiyeli değerlendirecek alt yapıyı kuramamış, istenilen ölçüde etkin ve yaygın çalışma gösterememişlerdir. Bunun en belirgin göstergesi, ekili alanların % 98’ine dolu yağın bu ülkede ancak %1’inin

sigortalı olmasıdır. Bu oran yıldan yıla değişmekle birlikte % 0,8 ile 1,8 arasındadır. Bu durum Sigorta Şirketlerinin de ne derece konuya önem verdiklerinin açık bir ifadesidir. Sigorta sektörü ile Tarım sektörlerinin konuyu ve birbirlerini tanıyıp, birlikte Tarım Sigortasını sağlıklı sistemlere kavuşturulması konusundaki çalışmalar 1987 yılında başlatılmıştır.

1987 yılında hazırlanan “Türkiye için Tarım Sigortalarını Geliştirme Planı” (T. Dinler-1987) çerçevesinde, “Tarım Sigortasını Tarımcılar Yapmalıdır.” Sloganıyla çıkılan yolda sigorta sektöründeki tarımcıların sayısı artırılmış ve tarım sektöründe de konunun çok yönlü tanıtımları sağlanmıştır.

Günümüze gelene kadar devam eden bu çalışmalar sırasında Dolu yağışlarının etkileri araştırılmış, meteorolojik veriler çerçevesinde Dolu haritaları çıkarılmış, buna göre köy bazında “Dolu Tehlike Bölgeleri” belirlenmiştir. Diğer taraftan ülke genelinde üretilen tüm ürünler hassasiyet ve en yüksek hasar olasılıklarına göre önce 20 tehlike sınıfına ayrılmış, sonra bu 10 sınıfa indirilmiştir. Bunun sonucu çiftçinin köyü ve ürününe göre ödeyeceği Dolu primini gösteren fiyat tablosu oluşturmuş (1991-T. Dinler- N. İçer) ve Sigorta sektörünün uygulamasına sunulmuştur. Bu tablo, yıllık yeni verilerle sürekli yenilenmektedir.

Bu çerçevede, sigorta sektörüne kazandırılan tarımcıların, ülke genelinde yayılması ile çalışmalar hızlanmış ancak bu teknik elemanların hem sigorta poliçesi satışı hem de hasar tespitinde eksper olarak görev alması bazı sakıncaları yaratmıştır.

Bu yıllarda hasar tespitlerinde aynı şiddetteki dolunun aynı hasar oranında etkilediği aynı yöredeki aynı çeşit ürüne o yörede çalışan sigorta şirketlerinin görevlendirdiği elemanların farklı oranlar da hasar tespiti yapıp, rapor düzenlediği gözlenmiştir.

Çiftçilerin eşit orandaki hasarlarının, şirketlerce farklı tazminat ödemesiyle, sonuçlanması bir taraftan sigortaya güveni azaltıp ve çiftçileri sigortadan uzaklaştırırken, diğer taraftan hasar prim oranları ve buna bağlı olarak çiftçinin ödeyeceği sigorta prim fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur.

Konuya duyarlı kişi ve kuruluşlar biraraya gelmiş; 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfını (TSV) kurarak, dolu sigortaları hasar tesbitlerinin tarafsız, bağımsız ve sağlıklı bir organizasyonla yürütülmesi sağlanmıştır. TSV konu uzmanı tarımcıları, yörelerinde dolu hasar tespit teknikleri konusunda eğitmiş ve ülke genelinde hasar organizasyonunda eksper olarak görevlendirmiştir.

Bugün için sigortalı ürünün çeşidi 65'dir. Yani bu kadar farklı ürünler için “dolu yağışı sonucu herhangi bir yetiştirme evresinde hasarın verime etkisinin tespiti” şeklinde özetlenebilecek hasar tespitini yürütmek son derece titiz, sağlıklı bir çalışmayı ve uzmanlaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Bu nedenle, ülke genelindeki tarımcılar uzmanlık dallarına göre TSV tarafından "Dolu hasar tespit teknikleri" konusunda eğitilmektedirler. Teorik ve uygulamalı yapılan bu eğitimler TSV' nin üyesi olduğu AIAG (Uluslararası Dolu Sigortaları Birliği) onaylı eğitimlerle her yıl desteklenmektedir.

Tarım Sigortaları Vakfı, kurduğu "Agronet sistemi" ile 12 bölge koordinatörü ve 560'ın üzerinde eğitilmiş teknik eleman kadrosuy ile ülke genelinde Dolu Sigortaları Hasar Tespit Organizasyonunu yürütmektedir. Böylece hasar konusunda Sigorta Şirketleri arasında rekabet ortadan kalkmakta ve gerçek hasar oranları verilmektedir. Bu organizasyon sonucunda elde edilen tüm veriler her yıl yeni prim fiyatlarının belirlenmesi için yardımcı olmaktadır.

TSV özellikle konu ile ilgili verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde de son derece önemli görevleri üstlenmiştir.

Yukarıda anlattığımız şekilde, çiftçinin doğal afetler karşısında ürünü sigorta etmenin birinci koşulunun dolu sigortalarının geliştirilmesi olduğunu biliyoruz.

Artık dolu sigortaları hasar tespiti sağlıklı bir sistemle yürütüldüğüne, çiftçinin ödeyeceği primler bile kendi köyünün dolu riskine göre belirlendiğine ve son derece ucuz olduğuna göre, geriye dolu sigortasını ülke genelinde yaygınlaştırılması kalmıştır. Bu, çiftçiye hizmet götürün herkesin görevi olmalıdır.

Çünkü dolu Sigortası alt yapısı ve yaygınlaşması sağlanmadan diğer daha büyük risklere teminat verilememektedir. Artık 2090 ve 5254 sayılı çağdışı yasaların kaldırılıp, yerine çiftçinin primlerinin bir kısmını devletin sübvansiyon ettiği Sigorta Şirketleri, Devlet, Çiftçi Birliklerinin birlikte çalışmasına fırsat tanıyan çağdaş bir sigorta yasasını uygulama zamanı gelmiştir.

Bu konuda yıllardan beri farklı özellikte birçok yasa taslağı hazırlanmış, ancak, uygulamaya geçilememiştir. Geçen yıl hazırlanan üç ayrı taslak (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tanfer Dinler, Hazine Müsteşarlığı) ilgili kişi ve kuruluşların katılımıyla Hazine Müsteşarlığınca düzenlenen bir dizi toplantılarda değerlendirilmiş, sonuçta Hazine Müsteşarlığı "**Tarım Sigortalarının Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı**" hazırlamıştır.

Tasarı önceleri çiftçinin bitkisel ürünleri ile çiftlik hayvanlarını içerirken, son şeklinde çiftçinin "tüm malları"na içine almıştır. Özellikle son deprem afetleri, konunun çiftçinin bitkisel ürünler ve çiftlik hayvanlarının yanı sıra makinalarının tesis ve barınaklarının da sigortalarını içine alan "Tarım Sigortalarını", tek şemsiye altında toplayan bir yorum getirmiştir.

Yasanın devreye girmesiyle, "Doğal Afetlere Devlet Destekli Sigorta Güvencesi" verebilecektir. Bu da devlete % 50' lere varan bir prim sübvansiyon yükü getirecektir. Bugün için bitkisel ürünleri örnek aldığımızda, ülke genelinde ürünlerin Dolu, don, sera, kuraklık, fırtına, yangın risklerinin tamamına karşı ne kadar prim ödeneceği sorusunun yanıtının, ürün bedelinin % 6 - 8 arasında bir değer

olduğu bilinmelidir. Yani devlet bitkisel üretim değeri %3,5-4'ünü sübvansedeerek doğal afetlere karşı devlet destekli Tarım Sigortasını ortaya koyabilecektir. Bunun finansmanı konusu, çok farklı yaklaşımlar gerektirir. Bugün için biçerdöverlerle hasat sırasındaki dane kaybının halen % 6-7'den aşağı olmadığı bilindiğine göre demek ki bunun engellenmesi ile ortaya çıkan değer hem çiftçinin hem de devletin ödeyeceği toplam prime eşdeğerdir.

En azından verimde %20-30 artış sağlayan gübreyi (hiçbir toprak numunesine dayanmadan) 40 yıldır sübvansedeerek her yıl 200 trilyon TL. ödeyen devletin, çiftçinin tüm üretiminin %100'ünü götürecek bir sigorta sistemi için bunda çok daha az bir finansal kaynağa gerek duyacağı bilinmelidir.

Konu günlük politik baskılardan uzak, ülke çıkarlarını uzun vadeli koruyan devlet politikalarının yaratılması esasına dayanmaktadır.

Bitkisel üretim yönünden yasa tasarının uygulamasında önce, dolunun dışındaki risklerle ilgili pilot projeler başlayacaktır. Buna bir ön çalışma olması bakımından, son 6 yıldır Manisa ilinde üzümler bir pilot proje çerçevesinde doluya ek olarak don sigortası yapılmakta ve veriler elde edilmektedir. Bunu, önümüzdeki yıllarda Malatya'daki kayısılar, Antalya'daki muzlar, Fethiye'deki portakallar, Karadeniz'deki fındıklar ve çaylar izleyebilecektir. Sonuçta, yasa uygulamaya girmesiyle, ürünlerin tamamının tüm risklere karşı sigortaları yaygınlaşacaktır.

2. ÇİFTLİK HAYVANLARININ SİGORTA UYGULAMALARI

Çiftçinin "mal riskleri" çerçevesinde çiftlik hayvanları riskleri ele alındığı zaman farklı tablolar göze çarpmaktadır. Hayvancılık sektörü insan, hayvan ve çevre sağlığını doğrudan ilgilendiren sektörlerin birinci sırasında yer almaktadır. Bu güne kadar "İnsan Beslenmesindeki Rolü" nedeni ile önemli olan hayvancılık bu özelliğinden dolayı günümüzde üretimden tüketimin sonuna kadar çok daha bilgili bilinçli ve sağlıklı hizmetleri gerektirmektedir. Bunun için geçerli olan kurallar da artık uluslararası bir koordinasyonu zorunlu kılmaktadır.

Konuyu bu çerçevede görenler, ülkesel bazda Araştırma, Eğitim, Üretim, Pazarlama, Satış ve Satış Sonrası Hizmet programları ve bu konuda çalışan altsektörlerin sağlıklı koordinasyonu ile çok yönlü ve uzun vadeli programları uygulamaya koymuş, bunu büyük ölçüde başarmışlardır. Bugün bunun ürünlerini hasat etmektedirler.

Yüksek teknolojilerden hayvancılığın yararlandığı uygulamalar (hayvancılık işletmelerinde robotların yeri, insansız hayvancılık işletmeleri, süt içim saatleri konusunda 3 günlük buzağı eğitimi, embriyo transferi, biyoteknolojinin inanılmaz boyutları) size burada slayt olarak gösterilen sadece küçük birkaç örneği teşkil etmektedir.

Günümüzde hayvancılık, büyükbaş,küçükbaş hayvanlar,kanatlılar, su ürünleri ve diğer hayvanlar gibi altsektörlerin yanı sıra et, süt,yumurta, deri gibi daha alt sektörleri bile kendi içinde birer “Büyük Sektör” oluşturmuştur.

Hayvancılık ise “İnsan ve Hayvan Sağlığı” nedeni ile çok daha detay riskleri içermektedir. O halde “Çiftlik Hayvanları Üretimi” bazında risk yönetim tekniklerinin (koruma ve sigorta) bilinmesi, öğrenilmesi gerekmektedir.

Önlenemeyen riskler için ise çağdaş sigorta sistemleri geliştirilmiştir. Yapılan büyük yatırımlar, uygulanan yüksek teknolojiler hep bu “güvence şemsiyesi” adı altında yapılmaktadır. Bunlar olmadan, üretici çok yönlü olarak güvence sistemine sahip olmadan Hayvancılık İşletmesi kurulmamaktadır.

Nüfusun yarısına yakını, kırsal kesimde yaşayan köylü olduğu, geleneksel yapısı ile tarımla uğraştığı, hayvancılığın da bu bağlamda “köylümüzün önemli geçim kaynakları” arasında yer aldığı bilinmektedir.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığına baktığımızda küçük aile hayvancılığı özelliği ile, ağırlığı yöresel ve ülke genelindeki dağınık yapısı sürekli ve uzun yıllar ekonomik riskleri birlikte taşımış, teknik altyapı kurulmadığından, yerli hayvan ırklarımız hızla dejenerasyona uğramış, verim ve sayısal olarak bu üretimin düşmesi sonucu, yerine ikame edilmek istenen ithal hayvanlar komedisi sahnelenmiştir. Hayvanların düzenli kayıt sistemi olmayışı, suni tohumlama,sağlıklı bakım hizmetlerinin gereğince ve sürekli sağlanamaması, üreticinin yeterli düzeyde eğitim görmemiş olması, meraların amaç dışı kullanımı, üreticinin kendi yemini yetiştirme alışkanlığı olmayışı, hayvancılığı pahalı ve uygulanamaz hale getirmiştir.

Temel birim olan üretici birlikleri desteklenmemiş, bilgisiz köylüye tek tek hayvan dağıtılarak, zaten çok az olan kooperatifleşme,örgütlenme bilincinin kırılması için her türlü çaba sarf edilmiştir.

Dört yanı denizlerle çevrili ve akarsu kaynakları da ekstra bol olan ülkemizdeki su ürünlerinde ve Avrupa standardını yakaladığımız kanatlıların üretiminde, durum kısmen farklı gibi görülse de; bu iki sektör hayvancılığı,yukarıda belirtilen genel yapısal sorunlarının yarattığı çokyönlü risklerden olumsuz etkilenmektedir.

Yapılan yanlış üretim, pazarlama, satış, ithalat politikaları kişi başına tüketilen hayvansal ürün ve gıdaların diğer gelişmiş ülkelerin çok altında olmasını,bu da dengesiz ve yetersiz bir beslenmenin yarattığı toplumumuz ve gelecek nesillere ne tür bir miras bıraktığımızı göstermesi açısından da önemlidir.

Dağınık yapısı ile ne hayvan hareketleri ne de hastalıkları kontrol altına alınamamış 2000’li yıllara girerken, Avrupa kapılarına çökmüş kalmış bir hayvancılık sektörü (!) yaratmışız. Üreticinin sağlıklı bir hayvan yetiştirmesi konusundaki riskleri minimize edilip her türlü önlemi aldıktan sonra, sigorta işlemi başlayacağına göre; bizde her türlü koruma önlemini alsanız, en iyi süt hayvanını yetiştirensiz bile, ertesi gün hayvanınızı kesecekseniz, neyi sigorta edeceğiz?

Sınırlarınıza sahip değilseniz, kaçak hayvanları ve yurtiçi hayvan hareketlerini kontrol edemiyorsanız, bunlara bağlı yerli ve yabancı hastalıkları da engellemiyorsanız, hastalıklara karşı sigorta yapabilir misiniz? Yapsanız da başarılı olabilir misiniz?

Her köylüyü “hayvan üreticisi” olarak tanımlayıp,hepsine ithal ettiğimiz ineklerden tek tek dağıtırsanız,bu kültür hayvanlarını standartların çok altında bakım, barınma ve beslenme koşullarında ne kadar yaşatabilirsiniz?

Bütün bunlar düşünüldüğünde en azından hem üretici hem sigortacı bazında istenilen koşulların sağlanamamış olması nedeniyle ülkemizde çiftlik hayvanlarının sigortalarının yapılmıyor olması, yapılıyor olsa bile başarılı olmaması gerekir. Doğrudur. Bugünkü durum da bunun aynısıdır.

Hayvancılık gibi, temel sorunları giderilmemiş olan sigorta sektörü de bu konuda yeterli çabayı sarf etmemiş, 1960’larda başlayan çiftlik hayvanları sigortaları hiçbir ilerleme kaydetmemiştir. Bugün hayvan varlığımızın % 0.5’inin sigortalı olması bunun net ifadesidir.

Mevcut sigortalı hayvanları ise kredi ile ithal edilen veya yetiştirici kooperatiflerine ait hayvanların teşkil ettiği görülmektedir. Bu nedenle ithalatın yoğun olduğu yıllarda sigortalı inek sayısının yılda 110.000 adedi bulunduğu görülmektedir.

Çiftlik hayvanları Sigortaları, büyükbaş, küçükbaş hayvanları, kümes hayvanlarını, su ürünleri ve diğer hayvanları içine almaktadır.

Sigorta teminatı genellikle hayvanların “Ölümü” “sonucu tazminat ödemeyi içerdiğinden, “Hayat Sigortası”olarak tanımlanmaktadır.

Sigorta, adi ve bulaşıcı hastalıklar, kaza, yangın, zehirlenmeler, don,fırtına, deprem, sel gibi doğal afetler sonucu, ölümler ve zorunlu kesimler halinde tazminat ödemektedir. Ayrıca yavru atma teminatı verilmektedir.

3285 Sayılı yasa gereği ihbarı mecburi hastalıklar devletçe tazminat ödemeyi gerektirdiğinden, bu hastalıklar sonucu ölümler sigorta kapsamına girmez.

Sayısı az olmakla birlikte, sigortayı bilen üreticilerin ise, sigortaya gereken ilgiyi göstermediği bilinmektedir. Büyükbaş hayvanların sigortaları için hayvan değerinin yılda % 5 - 6’sını sigorta primi olarak yatıracak olması iyi üreticiye yüksek gelmektedir. Bu durumda yüksek fiyatlarla sigorta yaptıranlar, genellikle kötü riske sahip olanlardır. Bunların hayvanları, sürekli öleceği ve hasarları sürekli artacağından; artan hasarlar, prim fiyatlarını yükseltmektedir. Gerek risk kabulleri, gerekse hasar tespitleri konusunda düne kadar yapılan çalışmalar son derece yetersiz kalmıştır. Bu nedenle, iyi kötü ayrımı yapılmadan, bütün üreticilere tek fiyat uygulaması yapılmıştır.

Bu konudaki sigorta sektörünün bu alt yapı yetersizliği, Tarım, Hayvancılık ve Sigorta sektörünün bu konudaki duyarsızlığı, bugüne kadar gerek veteriner ve ziraat fakültelerinin, gerekse Tarım ve Köyişleri Bakanlığının eğitim ve yayım

hizmetlerinde konuya yeterli önemi vermemeleri hayvan yetiştiricilerini sigorta bilgisinden yoksun etmiştir. Son yıllarda yürütülen bazı aktif çalışmalar, henüz istenilen düzeyde koordine edilememiştir.

TSV "Bitkisel Ürünlerin Sigortaları" branşındaki sorunların çözüme kavuşturulmasında önemli ölçüde başarı sağlamıştır.

Şimdi sıra Hayvan Hayat Sigortalarında sağlıklı bir alt yapının kurulmasına gelmiştir. TSV hayvan hayat sigortalarına çok farklı ve yepyeni bir anlayışla yaklaşmaktadır. Tüm sorunlarımıza rağmen yapılacak bazı şeyler olduğu bununda başında sağlıklı dürüst, bir ekip çalışmasının organizasyonunun geldiği bilinci ile TSV öncelikle ülke genelindeki Veteriner Hekimlerin kimlik ve kod çalışmalarını tamamlamıştır.

Türkiye'de sigortalı hayvanlarla ilgili her türlü veriyi değerlendirmek üzere bir program hazırlanmış. Bu programla çalışma esaslarına göre yürütülen uygulamada (Risk Kabul ve Hasar Tespitlerine İlişkin) veriler en küçük detayına göre değerlendirilmektedir. Bu veriler ve değerlendirmeler ışığında sigortalı hayvan, üretici, acente, şirket, köy, il ve ilçe bazında çok yönlü değerlendirmeler yapılabilecek sonuçlar elde edilecektir.

TSV öncelikle Hayvan Hayat Sigortaları genel şartları çerçevesinde, "Hayvan Hayat Sigortaları Çalışma Esasları" nı belirlemiş, bunu sigorta şirketlerinin tamamını içine alan bir sözleşme haline getirmiş ve imza altına almıştır.

Sigortalama İşleminde, Veteriner hekim önce risk kabul işleminde, daha sonra da hasar tespitinde görev almaktadır.

Bugün için sadece risk kabul ve hasar tespitlerini yürüten veteriner hekimler, ileriki yıllarda zooteknistlerle birlikte hayvan ve işletme bazında risk analizi yapıp riske göre fiyatlandırma ve sigortaya kabul işlerini üstlenebileceklerdir. Hal böyle olduğunda, iyi riske düşük sigorta primi, kötü riske yüksek sigorta primi ödemesi gündeme gelecektir. Bir bakıma, iyi ile kötü ayrılacak, her üreticide sabit ve yüksek fiyat yerine riske göre daha düşük sigorta ücreti ödeyecektir. Yani sigorta; sağlıklı üretimi, ucuz sigorta primi ile destekleyen itici faktör ve çok önemli bir güvence olacaktır.

Esas önemli olan; gelişmiş ülkelerde görüldüğü gibi salgın hastalıklarında teminata alınıp Devlet, Üretici Birlikleri, Sigorta Şirketlerinin koordinasyonunu sağlayacak şekilde ve geniş kapsamlı bir sigorta güvencesinin hayvan yetiştiricilerinin hizmetine sunabilmektir. Bu konu yeni yasa taslağında yer almıştır.

Devletin desteği, üreticinin ödeyeceği sigorta primine katkıda bulunabileceği bir sistem kurulmasına bağlıdır.

Ancak, yasalardan ve sistemlerden önce alt yapı son derece önemlidir. O nedenle, hayvancılığımız bu organizasyonsuzluk ve başı bozukluk içerisinde iken, söz konusu sigorta sistemlerinin sağlıklı kurulması mümkün olmayacaktır.

3. SONUÇ

Çağdaş bir Tarım Sigortaları uygulamasına kavuşabilmemiz için Tarım ve Sigorta sektörlerinin onlara bilgi veren öğretim kurumlarının, finansal olarak destek verecek devletin ayrı ayrı ve birlikte sorumluluklarını bilip, gerekli çalışmalarını bir an önce başlatmaları gerekmektedir.

Dünyadaki uygulamalar, hakkında teorik ve uygulamalı birçok bilgiye sahibiz. Bunun ışığında bize uyarlanması en kolay, birçok benzerliği ve önemli deneyimleri olan İspanya, Türkiye içinde en uygun örneği teşkil etmektedir. İspanya'da Sigorta Şirketleri, Tarım Bakanlığı ve çiftçi birliklerinin birlikte oluşturduğu bir konsorsiyumun tarafsız idaresi ile doğal afetlere karşı sigorta edilmekte, Devlet sigorta priminin % 50'sini ödemektedir. Sistem hasarların az olduğu dönemlerde kendisini finanse edebilecek şekilde katma değerler oluşturmaktadır.

Bütün bunları yapabilecek organizasyonlar için öncelikle tarımımızda temel unsurları dikkate almalı ve uygulamalıyız. Şöyleki: "Mer'a Yasası" uygun yönetmeliklerle desteklenmeli, "Miras Yasası" mutlaka toprak bütünlüğünü sağlayacak şekilde değiştirilmeli, "Çevre yasası", "Tarım Sigortası Yasası" ve "Çiftçi Birlikleri Yasası" derhal çıkarılmalıdır.

12 yıl önce, "Tarım Sigortasını Tarımcılar Yapmalıdır" sloganı ile yola çıkmıştık. Ziraat mühendisi, veteriner hekimi, ziraat teknisyeni, veteriner sağlık teknisyeninin oluşturduğu "Tarım Ordusu"nun bir bütün olacak şekilde, yaşamımız boyunca sürecektir bu savaşta birer nefer olduğumuzu öğrenmemiz, genç kuşakları da böyle eğitmemiz gerekmektedir. Zafer ancak bu grupların teknik bilgilerini birleştirdiklerinde elde edilebilecektir. Söz konusu yasanın uygulamaya konulmasıyla, ülke genelinde doğrudan Tarım Sigortası ile uğraşacak 4200 Ziraat Mهندسine ihtiyaç duyulacak olması, konunun 2000 yıllarda meslektaşlarımız için yeni bir meslek kolu ve ne denli bir istihdamı yaratacağının önemli bir duyurusunu teşkil etmektedir. İlgili Fakültelerimizin konuya gereken ilgiyi göstermeleri zorunluluk halindedir.

Sözü edilen başarılarla ulaşılması için, her kişi ve kuruluşa kısacası hepimize büyük görevler düşmektedir. Esas hedefimiz çiftçinin hayvanları, bitkisel ürünleri, makineleri, tesis ve barınaklarından oluşan "Mal"ların güvenceye alınması ile birlikte; kendisi, ailesi, çalışanlarının "Can"larını, yaşamlarını güvenceye alan, üretimin sürdürülebilirliğini sağlayan sistemleri kurmayı başarmalıyız. Hızla değişen Dünyada doğa olaylarının felakete dönüşmesini engellemek konuya nedenli sahip çıktığımızıza bağlıdır.

Büyük önder Atatürk "Köylü Efendi Yerine Getirilmedikçe Memleket ve Millet Kalkınamaz" dediğinde, bize güvenmişti. Bugün, "Atatürkçüyüm" diyebilmek için, öncelikle bunu başarmalıyız. Başaracağımıza da gönülden inanıyoruz.

Saygılarımızla.